

GIB MIHĂESCU DONNA ALBA

Prefață
Lucia Țurcanu

Am pornit cu stângul în lume, ca și în război. La demobilizare, acolo, în dosul magaziiilor gării, pe câmpul presărat cu mese și cu soldați beți de fericirea vieții recâștigate, pe toți i-am auzit: „Băgați de seamă, când vă veți vedea cu libretul în mână, să porniți cu dreptul!“ Dar eu știu că oricât m-am muncit cu gândul, acum un an, să mișc întâi dreptul, când s-o da semnalul de plecare, spre front, din obișnuință militărească – deși acum nu mai răcneau porunci scurte ca la paradă și nimeni nu se uita cu ce pas o ia omul spre moarte –, am mișcat stângul. Și iată-mă c-am ajuns prin atâtea ploii de foc, cu picioarele și cu mâinile zdravene, cu pieptul fără găuri, tocmai aici, în această zi sfințită a liberării de orice pericol. Iar astăzi e zi de marți și, dacă toți oamenii dimprejurul meu se fac a uita c-au să pornească înapoi pe drumul vieții, cu tot dreptul mișcat întâi, într-o zi atât de nefastă, eu mă simt din cale-afară de mulțumit. Mai lipsește să fie astăzi 13. Dar sunt hotărât, de acum înainte, toate faptele mari pe care le voi face să le pornesc în zi de marți și de 13, căci sunt hotărât să fac

Re numai fapte mari. Și am băgat de seamă! acestea sunt zilele oamenilor cu voință, și am mai băgat de seamă, oamenii cu voință nu trebuie să se gândească niciodată la astfel de nimicuri și trebuie să întreprindă tot ce au de întreprins oricând s-o nimeri.

Iar eu am multe de întreprins: mai întâi să-mi refac situația mea... civilă. Așa numesc situația pe care o voi avea, pe care trebuie s-o am de-acum înainte în lume. E foarte drept: războiul m-a vărsat sublocotenent în rezervă. Asta e un lucru înfiorător de important pentru mine și e o adevărată muștrare, ținând seamă cum m-a cules acest război de pe drumuri. Nu de pe drumul lung pe care l-am făcut mânat din urmă și din lături de gradații serviciului de recrutare, cu întregul meu contingent de puștani neîmbrăcați și zgomotoși și sfârșind să rădă numai când cădeau de răscrunță oboseală sau de schijele zbârnăitoare, împrășcate de un aeroplan hain. Nu de pe drumul ăsta vreau să spun că m-a cules războiul. Acest marș sălbatic, trebuie s-o recunosc, îmi da cel puțin provizoriu o direcție în viață, oricât de bine s-ar fi văzut, la capătul lui, chiar marginile vieții însăși.

Dar înainte de a porni într-aiici, nu eram decât, pur și simplu, o haimana, un vagabond. Am fugit de-acasă, mai degrabă de la școală, din clasa a patra de liceu, dar am fugit, se cheamă, de sub scutul și autoritatea părinților, cu mulți ani în urmă. Trebuie să mă fi urmărit pretutindeni cu poliție și telegrame, căci tatăl meu era doctor de târg și om de stare: avea și vie și, acolo la vie, ascultând cum țărâie ploaia pe acoperișul hardughiiilor cu butoaie goale, lin, teasc și zdrobitori, prin care îmi plăcea să mă vâr, am plănuit întâia mare îndrăzneală din viață. Fluieram a drum lung și-mi ziceam: când voi pleca anul ăsta la Craiova (adică la liceu) – fiu-fiu,

după două săptămâni – fiu-fiu... zbughe-o... Și râdeam, gândindu-mă nu atât la mutra tatei în fața acestei împrejurări, cât mai ales a domnului Stiegler, directorul meu de pension... Iar ploaia țărâia înainte și eu îl citeam pe Mihail Sadoveanu, care mă îmbia la ducă... Așa țărâia și-n cărțile lui ploaia pe șindrilele acoperișurilor și pe covergile căruțelor mocănești. Apoi mai glăsuia acolo despre zăvoaie și despre poduri umblătoare și alte lucruri multe și minunate, pe care aproape ardeam să le văd. Astfel de lucruri minunate se găseau ele și pe la noi, dar eu voiam să le văd departe, căci în depărtare ele trebuiau să fie și mai triste, ca ploaia asta, și mai dragi. Mai găsisem doi scriitori ruși care mă invitau la plecare: Gorki și Gogol – și cu ei în servietă și cu Sadoveanu pe deasupra, am șters-o într-o bună zi, cu 38 de lei în buzunar, pe care, parte îi economisiseam, parte îi șterpelișeam din buzunarul tatei înainte de a lua drumul, chipurile, al școlii. Șapte lei m-a costat trenul până la Brăila, iar de-acolo toate drumurile le-am făcut mai mult pe jos. Însă la Brăila m-am făcut hamal în port – eram cel mai bun gimnast din clasa mea și puteam să bat pe oricine din cele două clase superioare ale mele. Chiar de la Brăila mi s-a pierdut urma.

Pe urmă, pe unde n-am umblat! Am fost și la Odesa, numai așa, ca să dorm o noapte pe chei și alte vreo două-trei prin stepă; dar mai mult am dormit pe chei, însă pe vagabonzii lui Maxim al meu nu i-am găsit. În locul lor am dat de niște namile leneșe și murdare și care-și blestemau soarta – cu scandal mare la fiecare clipă – și scuipeau în ea; dacă ar fi putut, ar fi omorât-o, dar pentru că așa ceva nu era cu putință, se înjunghiau uneori între ele într-o hărmălaie de nesuferit. Când am încercat să le spun unora că tocmai o astfel

de soartă e frumoasă, că e fără apărare și fără hotar, erau să mă înjunghie și pe mine. M-am întors atunci tot la Sadoveanu, la oamenii lui mai mult muți și care rezolvau totul cu o îmbiere spre oala cu vin; ăștia nu puneau mâna pe cuțit pentru un gând bun ce le aduceai, ba, dimpotrivă, atunci vârau tesacul înapoi la brâu și deschideau ochii mari spre câmpii, spre culmile, spre zăvoaiele și apele peste care împărăteau, și urechi largi la o poveste chiar fără tâlc sau la o vorbă de duh, fără niciun folos, dar bine adusă.

Pe urmă, cu vârsta, m-a prins dorul călătoriilor pe apă. Dar pe vapoare nu mă primeau fără învoirea părinților, fiind încă prea tânăr, din care pricină am început să mint și să mă prefac: ba am întocmit și niște certificate potrivite de minune pentru tot ce mi se cerea. Mai ales iscălitura tatei o trăgeam cu o siguranță fără pereche, iar pecețile, pe care mi le împrumuta vreun servitor de pe la cine știe ce oficiu pentru un gologan sau o glumă, știam cât să le întorc în loc, astfel ca numele țării și al instituției de care era nevoie să iasă limpede, dar al localității și al județului meu să apară încurcat și întinat. Astfel am putut să ajung, cum spun, la Odesa, și mai pe urmă să fiu înrolat pe vase de comerț, care m-au dus la Constantinopol, în Grecia, în Asia Mică, în Egipt și chiar până în Amsterdam. Atunci eram împins din urmă de cărțile lui Pierre Loti și Claude Farrère, pentru că, dacă la alte cărți de școală nici nu mai voiam să mă gândesc măcar, îmi plăcea totuși să citesc povestiri și romane și dorința de a pătrunde într-o literatură mai mare ca a noastră m-a făcut să pierd multe nopți (uneori între zilele de munci istovitoare) cu buchisitul unor hârțoage cu istorioare franțuzești și a unor dicționare vechi și băgasem

de seamă chiar de pe atunci – puțin cam proaste. Le luasem simbrile de la un anticar brăilean pe care l-am ajutat să se mute. Dar și la Brăila, și la Galați, și la Constanța îmi plăcea să mă amestec printre marinari străini, uneori le plăteam și chefurile, ba chiar mă alegeam și eu cu oasele rupte, oricât eram de voinic (pentru că ei și la beție știau unde trebuie aruncat un pumn și unde trebuie prigonit cu altul), numai ca să le prind grai și obiceiuri. Și astfel o rupeam nițel englezește și nemțește; dar ambiția mea era să învăț întâi și întâi franțuzește și, cum vase franceze nu prea veneau prin părțile noastre, învățam astfel de la turci, de la greci și de la alți străini care știau, și mai cu seamă din cărțile cu istorioare copilărești și din dicționarele cele stângace.

După ce a izbucnit războiul cel mare, ca la un an, am vrut să plec la Marsilia să mă înrolez în armata franceză; dar abia atunci s-a băgat de seamă că actele mele erau șubrede de tot. Ba s-a mai băgat de seamă – și eu la fel, abia atunci am băgat de seamă – că uitasem să mă prezint în anul acela la recrutare (pe vapoare nu servisem decât în marina comercială). M-am pomenit, așadar, oprit la comenduire pentru fals și nesupunere la legile militare. Și cum abaterile mele penale se împărțeau între jurisdicția militară și cea civilă, m-am pomenit purtat între baionete de la tribunal la comenduire; așa am putut într-o bună seară s-o șterg binișor din convoi și atunci tocmai prin munții Vrancei m-am oprit. Dar pe drum am dat de crame, de dealuri și văi cu răsunet de sfârlează și dorul de ai mei m-a încheștat deodată, cu mare tărie. Însă eu tot am mai rătăcit până-n miezul iernii pe coclauri neumblate, am răzbătut la drumuri

nemaibătute și la răspântii cu hanuri și cu focuri de popas ca la începutul pribegiei mele.

Dar pe aici începusem să nu mă mai simt ferit ca în porturi. Am socotit că tot mai nimerit este să mă pierd în vălmășagul și-n lavra orașelor mari. Și m-am aciuit la Iași odată cu primele ninsori din anul acela 1915. Însă chiar într-a doua săptămână m-am întâlnit cu doi concetățeni din târgul meu oltenesc. Eu i-am recunoscut de îndată, însă credeam că ei nu vor ghici cine sunt sub trăsăturile anilor din urmă și mai cu seamă cu statura mea cea nouă, care de când fugisem crescuse cu repeziune de copac.

Totuși, i-am văzut că mă privesc cu luare-aminte și șopocăiesc ceva între dânșii; dacă n-ar fi fost evrei, m-aș fi întrebat ce pot căuta ei tocmai la Iași? Au șopocăit și au privit de mai multe ori în urmă, iar eu am grăbit după colțuri tot mai multe și mai întortocheate, până la hanul tot ovreiesc unde locuiam. Acolo am tresărit la glas străin în jargon: am întredeschis ușa, crezând că au dat iarăși de mine conorășenii mei. Erau alții, necunoscuți, dar eu n-am mai ieșit acum din planul nou ce-mi făurisem. Mi-am pus hainele bune, potrivite cu condiția tatei, pentru că, deși trăsesem beții multe, dar un ban tot pusesem deoparte, pentru cărți de citit, pentru îmbrăcăminte și pentru vreo lipsă negândită (și-mi prisosiseră, pentru că umerii mei lați mi-au găsit totdeauna de lucru; mai ales femeile, când aveau nevoie de muncitori cu ziua, mă angajau de la prima vedere: știam eu că eram chipeș, și nu odată după plată – căci la plată nu renunțam niciodată – sfârșisem angajamentul în patul lor). M-am gătit deci ca un vrednic fiu al domnului doctor Mihalache Aspru din Zăreni și mi-am luat bilet de tren pentru ținutul natal. Dacă târgușorul

părintesc ar fi avut gară, aș fi luat chiar și bilet de clasa a 2-a ca să cobor cât mai onorabil din vagon în fața concețățenilor și poate și a tatălui meu. Însă din gară de la Drăgășani mai făceam aproape șazeci de kilometri de căruță, drum de deal și pădure, până-n târg la Zăreni.

Tata m-a primit cu uimire și mama s-a pierdut de mai multe ori de bucurie și lacrimi, când m-au văzut. Pe urmă tata, care era om de realități, a umblat și s-a zbatut în toate părțile, ca să-mi aranjeze starea precară în fața legilor. A luat de mai multe ori în lung drumul și mai greu al Râmnicului, capitala județului, și cu deputatul locului și cu prefectul, care, de asemenea, i-era prieten politic, mi-au potrivit situația. La militarie eram acum amânat pentru o așa-zisă criză de *colici hepatici* (în viața mea n-am suferit altă durere decât de apăsarea cumplită a țestei, când mă îmbătăm prea rău), iar chestia falsului, pentru că mai complicată, căpătă o îndreptare și mai minunată. Procesele fură contopite într-unul și aduse încoace, la tribunalul județului; iar după câteva înfățișări se stinse totul. Drept mulțumire pentru ostenelele tatălui meu (se prefăcea că umblă pentru mine în urma stăruielilor și lacrimilor mamei, altfel, după el – m-asigura – n-aveau decât să mă înhațe la armată și să mă înghită pușcăria), făgăduii solemn să continui liceul în particular. Colicii hepatici îmi mai obținură o amânare și, în iunie, spre marea fericire – pe care de astă dată nu o mai putu ascunde – a tatei, obținui diploma de absolvire a patru clase gimnaziale.

În război am plecat cu contingentele tinere și cu alți amânați. Nu ne-au recrutat, dar din cauza invaziei au fost ridicăți toți cei în stare să poarte arme de la 18 ani în sus și trimiși în Moldova. Acolo am

fost ținută pe lângă oficiile sedentare până ne-o veni rândul să umplem regimentele, iar cei care aveam mai mult de patru clase de gimnaziu, împărțiți pe la școlile militare. În satul acela de lângă Iași m-am despărțit de tata, care fusese, de asemenea, mobilizat cu grad de colonel medic. Când am ieșit din școală, proaspăt elev plutonier, și m-am dus să-l regăsesc, tata murise cu trei luni înainte, de tifos exantematic. În schimbul acestei teribile vești, comandantul oficiului sedentar mi-a propus să mă repartizeze la regimentul de marș al diviziei. Eu însă am cerut să merg pe front, și din durere pentru moartea tatei, dar mai ales din curiozitate. Era tocmai în anul luptelor de la Mărășești, dar regimentul a trebuit să stea mai multe zile în rezervă, aproape de apa Siretului; abia mai târziu, după un marș forțat de o noapte și o zi cu ploaie caldută, neîntreruptă și nesuferită, de august, am fost aruncați în foc la Muncel, pe-o latură a Mărășeștilor. Acolo am rămas după respingerea inamicului, am durat tranșee și n-am mai fost schimbați până la armistițiu; însă de lupte mari n-am mai avut parte decât o dată, la 14 septembrie, cu prilejul unei rectificări a frontului. Încolo, mici hărțuieli neînsemnate și neînțelatul bombardament al aruncătoarelor de mine; nicio mândrie și niciun fel de eroism nu-ți pâlpâiau în artere în fața acestui soi de morți războinice, persistente și anonime. În cele din urmă însă, mă aleasei și eu, care mă „culcam“ cel din urmă la începutul bombardamentului, cu frică și grijă pentru bruma de suflet cât îmi mai rămăsese de pe urma acestui trai de cârțiță bătută până-n fundul vizuinii, și acum numai că auzeam cel mai mic șuier și mă zvârleam, ca un automat, la pieptul pământului ocrotitor.

Am pășit cu stângul la demobilizare – cum am spus –, pentru că și când am plecat pe front am pășit cu stângul, în schimb, când ne-a luat cercul de recrutare să ne ducă în Moldova, am pornit cu dreptul și totuși a murit tata. Dar nici stângul nu mi-a fost cu noroc, pentru că ajuns înapoi la Zăreni – erau încă trupe de ocupație în Oltenia –, când i-am confirmat mamei că e adevărat ceea ce aflase despre tata numai pe jumătate de la soldații reîntorși înaintea mea, a căzut greu bolnavă de cordul ei și peste trei săptămâni a închis ochii și dânsa. Am rămas deci singur cu casa și cu via, pe care, scârbit de aceste lovituri, le-am vândut cu preț bun și, după plecarea nemților, am luat drumul Bucureștilor.

Am inaugurat o viață de chefuli, dar când a trebuit, în sfârșit, să schimb haina militară – aveam voie demobilizații să le mai purtăm –, m-am revăzut, chiar în haine civile bune și elegante, vagabondul de odinioară. Atunci, crunte ambiții mi-au cutreierat creierul și inima: am început să învăț cu furie, pentru a-mi continua liceul, și am știut așa de bine la examenul pentru clasa a V-a, că am obținut media cea mai mare. Însă atunci am băgat de seamă că față de alți camarazi de război, care aveau grijă să se prezinte în uniformă, profesorii erau nespuse de indulgenți. Asta m-a făcut ca la examenele ce-au urmat să mă prezint și eu cu studiile numai ameteite, în schimb cu uniforma mea cea veche și care, în restrîștea ponoselii ei, avea aerul cel mai eroic din toate uniformele de față. Însă cum, cu vremea, bunăvoința profesorilor pentru epoleții demobilizaților începu să se micșoreze, iată iar mijind în mine gândul falsului și al escrocheriei, ba mai mult încă, iată chiar acest instinct înfăptuindu-se cu de la sine

putere, parcă săvârșit de altă ființă, dinaintea ființei mele uluite și paralizate. Astfel, la clasa a VII-a m-am înfățișat cu mâneca tunicii dungată, deasupra cotului, de două galoane de rănit, iar la clasa a VIII-a, de trei. S-a întâmplat însă ca la clasa a VIII-a să se nimerească unul dintre profesorii care fuseseră și la clasa a VII-a; mi-a sărit inima din loc când ochii lui s-au oprit atât de scormonitori pe cele trei galoane, care reprezentau cele trei răni închipuite ale mele. Însă după nota pe care am obținut-o la anatomie – obiectul lui –, am văzut că privirea fusese de respect; mai putea omul să-și amintească după un an ce galoane a văzut la mâneca unui sublocotenent!

Cu uniforma aceasta am făcut minuni și la facultate: însă precaut, din cauza comendurii, n-o îmbrăcam decât numai la examene. Afară de-un singur nemernic – și încă tocmai cel de drept roman! – în care instinctul patriotic era mort pesemne cu desăvârșire, toți profesorii, înainte de a-mi nota bila în catalog, se inspirau parcă contemplând câteva momente din nou cele patru galoane de fir auriu (deveniseră patru, proporțional cu timpul și studiile) de pe mâneca tunicii mele, pe care și acum o păstrez ca pe-o sfântă moaște, evident însă fără galoane de rănit. Numai, cum spun, profesorul de Roman, cu o nesimțire care l-ar fi revoltat desigur și pe cel mai placid cetățean al României Mari, mi-a considerat mâneca în tăcere și a întors privirile ostentativ plictisit. Cum, nici patru răni pe câmpul de luptă nu-l impresionau pe acest beneficiar al bugetului patriei? M-a întrebat despre *In jure cessio*, despre care, mărturisesc, n-am prea știut să-i dau prea multe amănunte, însă am accentuat pe singurul care-mi rămăsese clar de la mica lectură a textului, că la romani

militarii ce se distinseseră în război erau scutiți de unele dintre formalitățile greoaie ale emancipației și ale acestui *In jure cessio*. Și, rostind răspicat acestea, i-am bravat disprețul din ochi cu privirea mea vulturească, îndesând cotul cu galoane pe masă. Și, închipuiți-vă, acest ambuscat, parcă și-l văd, brun, gras și inexpressiv ca o tobă mare, m-a trântit, vorba aceea, de mi-au mers fulgii, încât, la sesiunea următoare, m-am simțit nevoit să-i parcurg cursul anost nu mai puțin de șapte ori.

Dar, înainte de toate, trebuie să reamintesc de acel moment al vieții mele, care a fost un punct de plecare al întâmplărilor ce vor urma în aceste destăinuri. A fost clipa, atât de dramatică pentru mine, când am văzut-o întâia oară pe *Alba*. Însă în minutul acela, care mi-a întors după răsuceala lui atâția ani de mai târziu, eu n-am știut că femeia gravă și mândră, înaltă și încremenitor de frumoasă, care a trecut pe lângă mine, purta numele *Alba*, nici că purta numele distins de familie, pe care am aflat mai târziu că-l poartă, și nici că în viața noastră cărările ni se vor încrucișa iarăși așa cum ni s-au încrucișat.

Destul că peste tot acest tineret în mijlocul căruia mă găseam și care era îngrămădit dinaintea ușii, cu geamuri întunecate și cu grele zăbrele, a liceului unde trebuia să ne trecem examenul de absolvire, *capacitatea*, cum îi spuneam noi, o tăcere de moarte s-a lăsat deodată. Eram toți strânși prea devreme. Și intrarea în liceu, ca și în curtea liceului, rămânea încă oprită. Băieți chipeși, îmbrăcați elegant, cei mai mulți cu primul lor costum civil, stăteau pe ieșiturile ferestruicilor ca de cetate ale subsolului clădirii imense, sau în picioare, în grupuri zgomotoase, toți cu grijă de dunga de la pantaloni și